

USMERNENIE

Ministerstva životného prostredia SR a Ministerstva dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR k postupu štátnych orgánov ochrany prírody a krajiny a orgánov štátnej správy pre územné plánovanie, stavebný poriadok a bývanie pri zabezpečovaní ochrany hniezdnej populácie dážd'ovníka tmavého (*Apus apus*) a netopierov (*Chiroptera*) pri zatepl'ovaní a iných stavebných úpravách budov.

Ministerstvo životného prostredia SR v súčinnosti s Ministerstvom dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR pripravilo toto usmernenie z dôvodu potreby zabezpečenia efektívnej ochrany hniezdnej populácie dážd'ovníka tmavého (*Apus apus*) a netopierov (*Chiroptera*), ktoré sú chránenými živočíchmi podľa zákona č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ochrane prírody a krajiny“) a vyhlášky Ministerstva životného prostredia SR č. 24/2003 Z.z., ktorou sa vykonáva zákon o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov.

Dážd'ovníky tmavé (*Apus apus*) ako aj niektoré druhy netopierov, v dôsledku zániku svojich prirodzených biotopov začali hniezdiť na panelových domoch a výškových budovách. Na hniezdenie využívajú rôzne štrbiny v strešných konštrukciách budov medzi panelmi a v obvodových konštrukciách, najmä škáry medzi panelmi, ako aj rôzne typy vetracích otvorov. Budovy, najmä panelové stavby, sú v súčasnosti najvýznamnejším hniezdnym biotopom pre dážd'ovníka tmavého – takmer 100 % slovenskej populácie dážd'ovníkov využíva na hniezdenie ľudské stavby. V posledných rokoch sú dážd'ovníky najviac ohrozované udržiavacími stavebnými prácami vykonávanými na budovách na ktorých hniezdia, a to v súvislosti so zatepl'ovaním obvodového plášťa, alebo pri zatmeľovaní špár medzi panelmi (špárovanie). Ak sa tieto práce vykonávajú počas hniezdneho obdobia dážd'ovníkov (cca v čase od 1. apríla do 15. augusta), dochádza pri nich k priamemu úhynu hniezdiacich jedincov a k likvidácii ich úkrytov (hniezdísk). Pri zatepl'ovaní obvykle dochádza aj k uzatváraniu vetracích otvorov alebo k ich zakrývaniu ochrannými plastovými mriežkami, čím sa dážd'ovníkom natrvalo znemožňuje prístup k ich hniezdam, a teda aj úspešné hniezdenie. Dážd'ovník tmavý sa vyznačuje veľmi silnou väzbou na svoje tradičné hniezdiská, ktoré opakovane každoročne využíva; jeden pár zvyčajne používa to isté hniezdo po celý život. Preto aj tie jedince, ktoré prežijú trvalú likvidáciu svojich hniezdísk pri zatepl'ovaní, majú potom problém nájsť si iné vhodné miesto na zahniezdenie. Vzhľadom k vysokému tempu zatepl'ovania na celom území Slovenska sú preto ohrozené nielen lokálne populácie dážd'ovníkov v jednotlivých mestách, ale aj ich celoslovenská populácia.

Spolu s dážd'ovníkmi sú rovnako ohrozené aj iné druhy chránených živočíchov hniezdiace v budovách najmä belorítka obyčajná (*Delichon urbica*), vrabec domový (*Passer domesticus*), žltochvost domový (*Phoenicurus ochruros*), sokol myšiar (*Falco tinunculus*) a netopiere. Z netopierov sa v panelových budovách najčastejšie vyskytuje raniak hrdzavý (*Nyctalus noctula*). Raniak hrdzavý je migrujúcim druhom a na našom území sú tak usmrcované aj zimujúce jedince, ktoré sa rozmnožujú v susedných európskych krajinách.

Usmernenie je určené pre:

- a) štátne orgány ochrany prírody a krajiny (krajské úrady životného prostredia a obvodné úrady životného prostredia), ktoré sú dotknutými orgánmi v konaniach o vydanie územného rozhodnutia, vydanie stavebného povolenia na stavbu alebo zmenu stavby podľa § 9 ods. 1 písm. b) a c) zákona o ochrane prírody a krajiny a

- b) orgány štátnej stavebnej správy (krajské stavebné úrady a stavebné úrady), ktoré sú správnymi orgánmi v konaniach podľa zákona č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov (ďalej len „stavebný zákon“), v danom prípade najmä v konaní o povolení stavby alebo jej zmeny, alebo pri stavebných úpravách a udržiavacích prácach podľa § 54, § 55 ods. 1 a 2 písm. c) a d) a § 66 stavebného zákona.

V súvislosti s potrebou jednotnej aplikácie ustanovení zákona o ochrane prírody a krajiny a stavebného zákona, ktoré sa dotýkajú problematiky ochrany hniezdných populácií chránených druhov živočíchov, najmä dážďovníka tmavého (*Apus apus*) a netopierov (*Chiroptera*) pri povoľovaní zmien stavieb, stavebných úprav, alebo udržiavacích prác na obvodových konštrukciách stavieb, vyžadujúcich si povolenie stavebného úradu (napr. pri zateplňovaní stavieb), vydáva Ministerstvo životného prostredia SR, sekcia ochrany prírody a tvorby krajiny a Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR, sekcia výstavby a bytovej politiky nasledovné usmernenie:

A. Postup štátneho orgánu ochrany prírody a krajiny

A.1 Štátny orgán ochrany prírody a krajiny

1. podľa § 8 ods. 1 zákona o ochrane prírody a krajiny po predchádzajúcom upozornení obmedzí alebo zakáže až do odstránenia nedostatkov činnosť, ktorej následkom hrozí poškodenie alebo ničenie prírody a krajiny alebo činnosť, ktorá takéto poškodenie alebo ničenie spôsobila;
2. podľa § 8 ods. 3 zákona o ochrane prírody a krajiny obmedzí alebo zakáže činnosť, ktorá je vykonávaná bez súhlasu štátneho orgánu ochrany prírody a krajiny alebo napriek zákazu podľa tohto zákona.

Pri uplatňovaní vyššie uvedených ustanovení zákona o ochrane prírody štátny orgán ochrany prírody a krajiny:

- a) Upozorní stavebníka (vlastníka budovy) na možnosť výskytu, prípadne na aktuálny výskyt chránených živočíchov v budove, na ktorej sa má alebo môže činnosť, ktorá ich ohrozuje v budúcnosti vykonávať, resp. na ktorej sa už vykonáva. Upozorní ho tiež na ustanovenia § 35 zákona o ochrane prírody a krajiny a z nich vyplývajúce zákazy a obmedzenia. Takéto upozornenie štátny orgán ochrany prírody a krajiny zašle stavebníkovi (vlastníkovi budov) písomne, alebo ich o ňom informuje formou verejnej vyhlášky.

V upozornení štátneho orgánu ochrany prírody a krajiny je potrebné uviesť:

- možnosť potenciálneho (predpokladaného) výskytu alebo skutočnosť aktuálneho (potvrdeného) výskytu chránených druhov živočíchov v budovách;
- skutočnosť, že pri stavebných prácach a údržbe budov (zateplňovanie, zmeny stavieb, tmelenie špár) môže dôjsť alebo dochádza k ohrozeniu alebo úhynu chránených druhov živočíchov alebo k trvalému zániku ich biotopov (úkrytov, hniezdisk, zimovísk, miest rozmnožovania), pričom jedno aj druhé má závažný negatívny vplyv na ich populácie;
- osobitné podmienky na vykonávanie činnosti tak, ako v prípade vyjadrenia štátneho orgánu ochrany prírody a krajiny v rámci územného a stavebného konania (prvé dve zarážky). Jednou z takýchto podmienok je aj realizácia opatrení na predchádzanie

ohrozenia chránených druhov živočíchov a ich biotopov vrátane vypracovania posudku odborne spôsobilou osobou (t.j. osobou, ktorá sa v rámci svojej činnosti odborne zaoberá ochranou uvedených chránených druhov živočíchov) na vlastné náklady stavebníka (§ 3 ods. 4 a 5 zákona o ochrane prírody a krajiny).

- b) Po predchádzajúcom upozornení osobitným rozhodnutím podľa § 8 ods. 1 zákona o ochrane prírody a krajiny obmedzí alebo zakáže (pozastaví) prebiehajúcu stavebnú činnosť (stavebné práce, zatepl'ovanie, údržba, ...) v prípade, že akútne ohrozuje chránené druhy živočíchov v kritickom období ich vývojového cyklu (obdobie hniezdenia pri vtákoch, obdobie rodenia a výchovy mláďat a zimovania pri netopieroch). V tomto rozhodnutí okrem iného vymedzí aj časové obdobie, v ktorom sa zakazuje v činnosti pokračovať, ako aj časové obdobie, v ktorom je možné činnosť realizovať a osobitné podmienky realizácie činnosti.

A.2 V rámci územného konania alebo stavebného konania štátny orgán ochrany prírody a krajiny vo svojom vyjadrení uvedie, že stavebník je povinný:

- v prípade, že vykonávaním stavebných prác (pri uskutočňovaní zmeny stavby, stavebných úprav alebo udržiavacích prác na obvodových konštrukciách stavieb a pod.) môžu byť ohrozené chránené druhy živočíchov, **nevykonávať** takéto stavebné práce pokiaľ je to možné v období od 15. apríla do 15. augusta. Štátny orgán ochrany prírody a krajiny tiež stanoví konkrétne podmienky (časový rozsah obmedzenia a potrebné opatrenia) podľa reálneho výskytu chráneného druhu živočícha;
- použiť také technické riešenie, ktoré zabráni usmrčovaniu chránených druhov živočíchov a ktoré prednostne umožní zachovanie ich existujúcich úkrytov, hniezdísk a zimovísk v budovách, a to najmä v strešných a podstrešných priestoroch (podkrovia);
- použiť také technické riešenie, ktoré vhodným spôsobom a v dostatočnom rozsahu kompenzuje stratu úkrytov (napr. inštaláciou špeciálnych búdok pre dážd'ovníky a netopiere, ak sa existujúce úkryty, hniezdiská a zimoviská chránených druhov živočíchov nachádzajú na miestach, kde je ich zachovanie problematické, ako sú napr. špáry medzi panelmi);
- zahrnúť vyššie uvedené opatrenia, ktoré bránia usmrčovaniu chránených druhov živočíchov a trvalej strate ich úkrytov (hniezdísk, zimovísk) už do projektovej dokumentácie pre územné rozhodnutie a do projektovej dokumentácie pre stavebné povolenie.

Odôvodnenie:

Podľa § 35 zákona o ochrane prírody a krajiny okrem iného platí aj zákaz usmrčovať chráneného živočícha, zákaz rušiť ho, najmä v období rozmnožovania, hniezdenia alebo výchovy mláďat a zákaz poškodzovať alebo ničiť miesta jeho rozmnožovania alebo odpočinku. K ohrozeniu alebo úhynu chránených druhov živočíchov dochádza nielen pri stavebnej činnosti vykonávanej na základe stavebného povolenia, ale aj pri prácach, pri ktorých platí len ohlasovacia povinnosť (§ 55 ods. 2 stavebného zákona) a tiež pri bežnej údržbe budov (tmelenie špár, opravy fasád, striech), pre ktorú neplatí ani táto ohlasovacia povinnosť [(§ 56 písm. h) stavebného zákona]. V prípade, že stavebník vykonáva takúto

činnosť bez predchádzajúceho upozornenia štátneho orgánu ochrany prírody a krajiny alebo orgánu štátnej stavebnej správy na možný alebo aktuálny výskyt chránených druhov živočíchov v budove, hrozí, že pri tejto činnosti dôjde k úhynu chránených druhov živočíchov a k trvalému zániku ich úkrytov (hniezdisk, zimovísk, miest rozmnožovania). V prípade, že výskyt (ohrozenie) chránených druhov živočíchov sa zistí až pri realizácii činnosti, štátny orgán ochrany prírody a krajiny môže takúto činnosť obmedziť (určiť podmienky na jej ďalšie vykonávanie) alebo zakázať (§ 8 ods. 1 zákona o ochrane prírody a krajiny). V nevyhnutných prípadoch to môže znamenať aj prerušenie stavebných prác na určité obdobie, napr. pri hniezdení dážďovníkov až do ich úspešného vyhniezdenia, čo prináša so sebou pre vykonávateľa činnosti okrem iného aj riziko zvýšených nákladov. Pre stavebníkov je preto jednoduchšie a lacnejšie na základe upozornenia zabezpečiť si vopred potrebnú informáciu (odborný posudok) o prípadnom výskyte chránených druhov živočíchov v budove a vhodných kompenzačných opatreniach a tiež vopred prispôbiť časový harmonogram stavby a použiť vhodné technické riešenia už pri plánovaní stavebnej činnosti alebo údržby (t.j. zahrnúť tieto opatrenia do projektu stavby), ako problematiku ochrany chránených druhov živočíchov riešiť až počas realizácie stavby alebo po jej ukončení.

B. Postup orgánu štátnej stavebnej správy

B.1 Orgán štátnej stavebnej správy (stavebný úrad, resp. krajský stavebný úrad) v konaniach podľa príslušných ustanovení stavebného zákona pri povoľovaní stavebných úprav a udržiavacích prác budov (najmä zatepľovaní)

a) oznámi začatie stavebného konania podľa § 61 stavebného zákona aj príslušnému štátnemu orgánu ochrany prírody a krajiny ako dotknutému orgánu z hľadiska zabezpečenia ochrany chránených živočíchov (§ 126 stavebného zákona v spojení so zákonom o ochrane prírody a krajiny);

b) v stavebnom konaní rozhodne na základe záväzného stanoviska dotknutého orgánu – príslušného štátneho orgánu ochrany prírody a krajiny podľa § 140a stavebného zákona, ktorý uplatňuje požiadavky podľa osobitných predpisov.

B.2 Orgán štátnej stavebnej správy (stavebný úrad) pri ohlásení stavebných úprav a udržiavacích prác budov (najmä zatepľovaní) vydá oznámenie stavebného úradu, že nemá námietky proti ich uskutočneniu (§ 57 stavebného zákona), na základe záväzného stanoviska príslušného štátneho orgánu ochrany prírody a krajiny, ktorý uplatňuje požiadavky podľa zákona ochrane prírody a krajiny.

Odôvodnenie:

Za účelom uplatňovania príslušných legislatívnych predpisov je orgán štátnej stavebnej správy v rámci stavebného konania povinný v rozhodnutí uviesť podmienky a opatrenia smerujúce k ochrane chránených živočíchov tak, ako je uvedené v záväznom stanovisku dotknutého orgánu. Dôležitú úlohu tu zohráva spolupráca medzi štátnymi orgánmi ochrany prírody a krajiny a orgánmi štátnej stavebnej správy, ako aj miera informovanosti stavebníkov, vlastníkov budov, správcov a užívateľov budov o problematike ohrozenia chránených živočíchov a ničenia ich úkrytov pri stavebnej činnosti a o možných kompenzačných opatreniach.

C. Postup stavebníka

C.1. Stavebník, resp. ním poverená osoba (projektant, správca budovy a pod.) požiada za účelom potvrdenia alebo vylúčenia výskytu chránených druhov živočíchov v budove o informáciu (záväzné stanovisko) štátny orgán ochrany prírody a krajiny.

Ak štátny orgán ochrany prírody a krajiny nie je schopný objektívne posúdiť výskyt chránených druhov živočíchov – vtákov a netopierov v budovách, môže sa obrátiť na odbornú organizáciu Štátnu ochranu prírody SR alebo na inú právnickú alebo fyzickú osobu (napríklad SOS/BirdLife Slovensko, BROZ, SON), ktorá má odborné predpoklady na posúdenie výskytu chránených druhov živočíchov v budovách a navrhnutie ochranných a kompenzačných opatrení pri realizácii stavebných úprav a údržby budov.

V prípade potvrdenia výskytu chránených živočíchov a ich úkrytov v budove je podľa § 3 ods. 4 zákona o ochrane prírody a krajiny stavebník povinný na vlastné náklady vykonať opatrenia smerujúce k predchádzaniu alebo obmedzovaniu poškodzovania chránených živočíchov a ich úkrytov. Medzi takéto opatrenia patrí aj vypracovanie posudku odborne spôsobilou osobou (t.j. osobou, ktorá sa v rámci svojej činnosti odborne zaoberá ochranou druhov uvedených chránených druhov živočíchov), vrátane špecifikácie kompenzačných opatrení a zabezpečenie ich realizácie.

Stavebník je povinný podľa § 3 ods. 5 zákona o ochrane prírody a krajiny vyššie špecifikované opatrenia zahrnúť už do návrhov projektov a ostatnej stavebnej dokumentácie.

C.2. V súlade s § 9 ods. 1 písm. b) a c) zákona o ochrane prírody a krajiny je stavebník povinný k žiadosti o stavebné povolenie alebo k ohláseniu stavebných úprav a udržiavacích prác na budovách priložiť záväzné stanovisko štátneho orgánu ochrany prírody a krajiny. Ak stavebnému konaniu predchádza územné konanie, vyjadrenie štátneho orgánu ochrany prírody a krajiny, je potrebné doložiť už k návrhu na vydanie územného rozhodnutia.

Ak vykonávaním stavebných prác (pri uskutočňovaní zmeny stavby, stavebných úprav alebo udržiavacích prác na obvodových konštrukciách stavieb a pod.) sú ohrozené chránené druhy živočíchov a ich biotopy, stavebník je povinný:

- pokiaľ je to možné prispôbiť časový harmonogram stavebných prác tak, aby **neboli vykonávané** v období od 15. apríla do 15. augusta. Štátny orgán ochrany prírody a krajiny stanoví konkrétne podmienky (časový rozsah obmedzenia a potrebné opatrenia) podľa reálneho výskytu chráneného druhu živočícha,
- použiť také technické riešenie, aby sa zabránilo usmrcovaniu chránených živočíchov a aby sa zachovali existujúce úkryty v budovách, a to najmä v strešných a podstrešných priestoroch (podkrovia, vetracie otvory a pod.),
- použiť také technické riešenie, ktoré vhodným spôsobom a v dostatočnom rozsahu kompenzuje ich stratu (napr. inštaláciou špeciálnych búdok pre dážd'ovníky a netopiere, ak sa existujúce úkryty, hniezdiská a zimoviská chránených druhov živočíchov nachádzajú na miestach, kde je ich zachovanie problematické (napr. špáry medzi panelmi),
- zahrnúť vyššie uvedené opatrenia a podmienky vyplývajúce z vyjadrenia štátneho orgánu ochrany prírody a krajiny, ktoré bránia usmrcovaniu chránených druhov živočíchov a trvalej strate ich úkrytov (hniezdísk, zimovísk) už do projektovej

dokumentácie pre stavebné povolenie a k ohláseniu stavebných úprav a udržiavacích prác.

V prípade že vykonaním plánovaných stavebných prác nedôjde k ohrozeniu chránených živočíchov a trvalej strate ich úkrytov a štátny orgán ochrany prírody a krajiny nezapracuje do vyjadrenia k stavebnému konaniu alebo ohláseniu podmienky ochrany živočíšnych druhov z hľadiska ochrany prírody a krajiny, môže byť dokumentácia stavby schválená bez časových obmedzení a technických riešení, ktoré bránia usmrcovaniu chránených druhov živočíchov a trvalej strate ich úkrytov (hniezdísk, zimovísk).

Odôvodnenie:

Vzhľadom na potrebu ochrany životných podmienok chránených druhov vtákov a netopierov je potrebné predchádzať zásahom, ktorými by mohlo dochádzať k ich ohrozeniu alebo až k usmrcovaniu, resp. k likvidácii ich hniezdísk a úkrytov. Z hľadiska náročnosti vykonávania dodatočných opatrení je pre stavebníkov výhodnejšie (jednoduchšie a lacnejšie) prispôbiť časový harmonogram stavby daným podmienkam a použiť vhodné technické riešenia už pri plánovaní stavby, ako zanedbať problematiku ochrany chránených druhov živočíchov a riešiť ju až počas realizácie stavby alebo po jej ukončení. Stavebník je pri stavebnej činnosti povinný dodržiavať podmienky a obmedzenia stanovené v príslušnom stavebnom povolení, ktorého súčasťou je aj schválený projekt stavby, alebo pri ohlásení.

V Bratislave, dňa 9. júna 2011

Za Ministerstvo životného prostredia SR:

Za Ministerstvo dopravy, výstavby
a regionálneho rozvoja SR:

.....
Mgr. Rastislav Rybanič
generálny riaditeľ
sekcie ochrany prírody a tvorby krajiny

.....
Ing. Pavol Baxa
generálny riaditeľ
sekcie výstavby a bytovej politiky